

JAN VERMEER'İN RESİMLERİNDE GÜNLÜK YAŞAMIN İZLERİ

 Serdar DARTAR^a

Özet

Bu çalışmada; Jan Vermeer'in eserlerinde gündelik yaşam sahnelerinin araştırılması yapılmış, on altıncı ve on yedinci yüzyılda meydana gelen olayların ışığında şekillenen ve gelişme gösteren Barok dönem resim sanatının ana hatları incelenerek Barok dönem Hollanda resim sanatına ağırlık verilmiştir. On altıncı ve on yedinci yüzyıldaki; Katoliklik ve Protestanlık arasındaki mezhep savaşları, Otuz Yıl Savaşları gibi olaylar, ekonomik alanda yaşanan değişimler insanların yaşam şartlarını ve bakış açılarını etkilemiş, bu durumun neticesi olarak sanata olan yaklaşım değişkenlik göstermiştir. Toplumların yaşadığı olayların, onların yaşamlarında meydana getirdiği değişimlerin sanatsal alana da yansıdığı görülmüş, Hollanda toplumunda gelişen refah düzeyi, dini olayların etkisi resimlerde işlenen konularda değişiklikler meydana getirmiş ve kendi içinde portre, natürmort, janr gibi türlere ayrılmıştır. Portreciliğin Hollanda resim sanatında oldukça önemli bir yer bulduğu Frans Hals'ın eserlerinde kendini göstermiş, din dışı konuların giderek daha fazla yer bulduğu dönemde natürmort türündeki resimlerde de gerçekçi yaklaşımın etkili örnekleri verilmiştir. Janr resim türünün usta ismi olarak resimlerinde sıklıkla yer verdiği mekân betimlemeleriyle günlük yaşamın izlerini yansıtan Jan Vermeer, gerek kompozisyon gerekse renk kullanımı bakımından çağdaş ressamların önünde yer almıştır. Barok dönem Hollanda resim sanatı içinde görülen janr resminin önemli temsilcilerinden Jan Vermeer'in eserleri kapsamında ele alınan bu resim türü, sanatçının sanat anlayışı ve eserleriyle çalışmanın amacını oluştururken, çalışmada teknik analiz ve eser çözümleme yöntemi uygulanmıştır. On altıncı yüzyılın sonu on yedinci yüzyılın başından itibaren ele alınan Barok dönem ve Hollanda resim sanatının ele alındığı çalışmada Jan Vermeer'in yaşadığı dönemden yola çıkılarak sanatçının eserleri incelenmiş ve gündelik yaşamın izlerinin eserlerinde yer aldığı janr resminin tipik özelliklerini taşıdığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hollanda resmi, Barok, Janr resmi, Portre, Resim.

TRACES OF DAILY LIFE IN JAN VERMEER'S PICTURES

Abstract

In this study, the scenes of everyday life in Jan Vermeer's works were investigated, the main lines of the Baroque period painting art, which was shaped and developed in the light of the events that took place in the sixteenth and seventeenth centuries, and the Baroque period Dutch painting art was examined. In the sixteenth and seventeenth centuries, the sectarian wars between Catholicism and Protestantism, events such as the Thirty Years' War, and the changes in the economic field have affected people's living conditions and

^a Arş. Gör., Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sanat Bölümü, serdardartar@gmail.com

Makale Geliş Tarihi: 21.05.2022, Makale Kabul Tarihi: 13.06.2022

perspectives, and as a result of this situation, the approach to art has changed. It has been seen that the events experienced by the societies and the changes in their lives are reflected in the artistic field, the level of prosperity developed in the Dutch society, the effect of religious events have brought about changes in the subjects covered in the paintings, and they are divided into genres such as portrait, still life and genre. It showed itself in the works of Frans Hals, where portraiture had a very important place in Dutch painting, and effective examples of the realistic approach were given in still life paintings in the period when non-religious subjects were increasingly taking place. As a master of the genre of genre painting, Jan Vermeer, reflecting the traces of daily life with the place descriptions he frequently included in his paintings, was ahead of his contemporary painters in terms of both composition and use of color. This type of painting, which is considered within the scope of the works of Jan Vermeer, one of the important representatives of the genre painting seen in the Dutch painting art of the Baroque period, constitutes the purpose of working with the artist's understanding of art and his works, while technical analysis and work analysis method were applied in the study. In the study, which deals with the Baroque period and Dutch painting, which was discussed from the end of the sixteenth century to the beginning of the seventeenth century, the works of the artist were examined based on the period in which Jan Vermeer lived, and it was concluded that he had the typical features of the genre painting in which the traces of daily life took place in his works.

Keywords: Dutch painting, Baroque, Genre painting, Portrait, Painting.

Giriş

Zaman içinde meydana gelen pek çok olay, toplumları her bakımdan etkilemiş ve bu bağlamda sanatsal olarak farklı bakış açılarının oluşmasına sebebiyet vermiştir. Yaşanılan olaylar içerisinde dini, siyasi, kültürel açıdan çoğu etmenle karşılaşmaktadır. On altıncı yüzyılın sonu ve on yedinci yüzyılın başını kapsayan süreç dahilinde gerçekleşen çoğu olay, Barok sanatın oluşumunda önemli rol oynamıştır. Söz konusu olaylara dini açıdan bakıldığında, mezhep çatışmalarının, toplumu etkisi altına alırken sanatsal düşünce hususunda da ayrı bir bakış açısına yönlendirmiştir.

“Barok Çağ’a 16. yüzyıl Protestan reformu ile Katolik Karşı-Reformu’nun ardından Avrupa’nın Katolik ve Protestan olarak ikiye bölünmesi damga vurmuştur” (Little, 2016, s. 52). Mezhep çatışmalarının etkisi sanatsal alana da kaymış ve bir tarafın sanatı her yönüyle ele aldığı, diğer bir tarafın ise tamamen yok saydığı karşıt iki kutbu meydana getirmiştir. Katolik mezhebinin sanatı resimsel bir ifade aracı olarak kullanması, Protestanlığın sanatsal ifadeyi yok sayması bu durumu gözler önüne sermektedir.

“Bir tarafta tamamıyla Katolik Kilisesi ve sorgusuz itaat şartıyla Kralların Kutsal Haklarına bağlı olanlar, diğer taraftan Protestan reformuna, kişisel ve ulusal olarak özgür irade inancına sahip olanlar. İlki sanatı, şaşkına çevirmekten, etkilemekten kaçınmadan, Barok kiliseleri, Roma çeşmeleri ve Paris’in hemen dışındaki Versailles (Versay) Sarayı gibi harikalar yaratmakta kullanmıştır. İkincisi ise tüm dindışı gösterişi reddetmiş, dinsel sanat eserlerini yok etmiş, kiliselerin içlerini beyaza boyamış, kraliyet ve soylu koleksiyonlarını dağıtmıştır” (Cumming, 2008, s. 163).

Katolik Kilisesine karşı reform hareketiyle Protestanlığın resimleri reddetmesi ve bunun aksine Katolikliğin resmi okuma yazma bilmeyenler için resimsel bir ifade aracı olarak kullanması sanatsal

anlayışın ideolojik savaş noktasında gelmiş olduğu konumu göstermektedir. Katolik kilisesinin sanata karşı tutumu resmin de o dönemde gelişiminde rol oynamıştır. Mezhep savaşlarının etkisi daha sonraları Hollanda'yı da etkisi altına alarak onu Protestanlık altında yönetsel olarak siyasi bir boyuta taşımıştır. On yedinci yüzyılın başındaki olayların beraberinde getirdikleri, pek çok ülkeyi etkilemiş ve özellikle mezhep çatışmalarıyla sanatın işleyişini de farklı bir boyuta sürüklemiştir.

“Avrupa’da 17. yüzyıl başlarına Otuz Yıl Savaşı (1618-48) damga vurdu. Bu çatışmaya Fransa, İspanya, İsveç, Danimarka, Hollanda, Almanya, Avusturya ve Polonya’nın yanı sıra Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu katıldı. Birçok yerel sebebin olmasına karşın, başta gelen sebep Katolikler ve Protestanlar arasındaki anlaşmazlıktı. Savaşı sona erdiren 1648 Vestfalya Antlaşması esas itibariyle Avrupa’nın büyük bir bölümünde mezhep seçme olanağını ve yeni ulus-devletlerin doğuşunu sağladı” (Charles, 2021, s. 171).

Yaşanılanların yapısal olarak bir zincir gibi birbirini etkilediği olayların dini, siyasi, ekonomik anlamdaki etkileri sanatsal bakımdan da oldukça etkili olmuş ve bazı toplumlarda gelişen refah düzeyi sanat anlayışının yanı sıra tercih edilen konuların işleniş biçimini de etkisi altına almıştır. Özellikle Barok dönem Hollanda sanatına yaşanan olayların önemli etkileri olmuştur.

“Ticari ve burjuva olan Hollanda’nın yeni cumhuriyeti, özellikle Doğu Asya’daki kendi ticaret imparatorluğunu genişletmiş ve güçlendirmiştir. Bu yeni zenginlik, sanatta muhteşem parlaklıkta bir döneme yol açmıştır” (Cumming, 2008, s. 164).

A. BAROK DÖNEM HOLLANDA RESİM SANATI

Kelime anlamı olarak Barok sözcüğü; “Portekizce barocco’dan gelir. Anlamı muntazam olmayan incilerdir” (Turani, 2019, s. 21). Barok dönem on altıncı yüzyıl sonunda Maniyerizmin getirdiği biçimdeki deformasyonla birlikte özellikle Michelangelo’nun heykellerinde uygulamış olduğu aşırı kaslı anatomik yapı ve hareketli görünümle temellendiği görülmektedir. Dönem içinde sadece resimde değil aynı zamanda mimari, heykel, müzik gibi alanlarda etkili olmuştur. Konu bakımından dini unsurların yanı sıra mitolojik konuların da işlendiği Barok dönemde heykel sanatında bu konuların ele alındığı görülmektedir. Michelangelo, Bernini gibi sanatçıların eserleri bu hususta örnek teşkil etmektedir. Aşırı hareketin, kaslı anatomik yapının örnekleri heykel sanatında yansımaktadır. Gian Lorenzo Bernini’nin Proserpina’nın Kaçırılışı isimli heykelinde (bknz. Resim 1) söz konusu unsurların yer bulduğu açıkça görülmektedir.

Kaynak: Öndin, 2018.

Resim 1. Gian Lorenzo Bernini, Proserpina'nın Kaçırılışı, 1621-1622, Mermer, 255 cm. Galleria Borghese, Roma.

“Bernini, yapıtında Proserpina'nın Pluto'nun kollarında yer altı ülkesinin sınırları içine girdiği anı ele almıştır. Yeraltı dünyasının bekçisi üç başlı Kerberos da yanlarındadır. Güçlü Pluto'ya direnmeye çalışan Proserpina umutsuzca çığlıklar atmaktadır” (Öndin, 2018, s. 142-143).

Bernini'nin Proserpina'nın Kaçırılışı heykeli gerek yapısal olarak gerekse ele aldığı konu itibariyle Barok dönemin getirmiş olduğu yaklaşımı örneklemektedir. Figürlerin aksi yönlerdeki duruşu ve anatomik yapıyla birlikte kaidedeki çoklu yapı esere devinim kazandırmaktadır. Böylelikle, Barok heykeldeki genel anlayış Bernini gibi çoğu sanatçının eserinde karşılaşılan bir durum olmaktadır. Bu hususta eserde mermerin ustaca kullanılması, anlatılmak istenen olayın yaşandığı anın dondurulduğu bir kesitmiş izlenimi vermektedir. Barok heykeldeki ustaca tavır, sanatçıların heykellerinde görülürken, ele alınan konunun mermerle işlenişindeki gerçekçi yaklaşım dikkat çekicidir.

“Heykel, anlık olanın betimlenmesi bağlamında resim sanatı ile yarışmaya başlar ve kullanılan taş her türlü cisimselliğin yanılmasıyla oluşturulmasının hizmetine girer. Böylece hem gözdeki bakışın parıltısı hem ipeğin yakamozları hem de etin yumuşaklığı yansıtılabilir” (Wölfflin, 2020, s. 65).

Resim sanatı bakımından çoğu ressamın yetkin eserleri görülürken kendi adıyla akım oluşturan ressamların olduğu da görülmektedir. Rönesans döneminde ele alınan çoğu resimsel teknik değişim yaşarken özellikle ışık kullanımının büyük önem taşıdığı ve resimsel bir araç olarak sıklıkla kullanıldığı dönemin eserlerinde kendini göstermektedir.

Barok resim sanatı dönem içinde büyük bir alana etki etmiştir. Ressamların içinde yaşadıkları toplumun tecrübe ettiği olaylar dahilinde bakış açılarının şekillendiği karşılaşılan bir durum olmuştur. Barok dönem Rönesans'ın getirmiş olduğu bakış açısından ayrılmıştır. Resimde ışığın kullanımı, resim düzlemindeki unsurların dağılımı, kompozisyon biçimi, konu içeriği gibi ayrımlar Barok'un Rönesans'tan farklı olan yönlerini örneklemektedir. Barok resimde açık bir kompozisyon uygulandığı resmin unsurlarının dışarı da taşabildiği bir yaklaşım olduğu görülmektedir. Işığın kullanımı anlatılmak istenen olayın vurgulanması bakımından vurgu yapılacak alana düşürülmesi şeklinde olmuştur. Işık kullanımı konusunda Caravaggio önemli yere sahip bir ressam olmuş, geliştirmiş olduğu teknikle adından söz ettirmiştir.

“Resim sanatı tarihinde Barok dönem olarak bilinen on yedinci yüzyılın ilk yarısında Caravaggio Ekolü'nün doğmasına yol açan üslubuyla ressam, gerçekliğin gözlemi bakımından Leonardo da Vinci'yi dahi aşıyordu” (Erdoğan, 2015, s. 25).

Caravaggio'nun ışık kullanımındaki mahareti özellikle tenebrizm olarak adlandırılan ışık tekniğinde onu zirveye taşımıştır. Resimlerinde ışığın bu denli etkili kullanması onu diğer ressamların bu anlamda önüne geçirmiştir.

“Tenebrizm; Batı resim tarihinde, dramatik etkilerini arttırmak için figüratif kompozisyonlarda aşırı açık ve koyu kontrastların kullanılması. (Terim, Latince tenebrae, "karanlık" kelimesinden türetilmiştir.) Tenebrist resimlerinde, figürler genellikle yoğun karanlık bir arka plana karşı tasvir edilir, ancak figürlerin kendileri, üç boyutlu görüntülerini ortaya çıkaran parlak, araştırmacı bir ışıkla aydınlatılır” (Blumberg, 2022).

Işık kullanımı bakımından Caravaggio'nun uygulamış olduğu tenebrizm tekniği, ressamın Davud ve Golyat isimli eserinde (bkz. Resim 2) görülmektedir. Ressamın vurgulamak istediği alana düşürmüştüğü ışık, dramatik etkiyi artırırken anlatılmak istenen olayı da vurgulamaktadır.

Kaynak: Wikipedia.org, 2022a.

Resim 2. Caravaggio, Davud ve Golyat, 1600, Tuval Üzerine Yağlıboya, 110x91 cm, Museo del Prado, Madrid.

Barok resmin gelişim süreci özellikle Hollanda resminde içerik olarak başka bir ekseninde devam etmektedir. Eserlerde ele alınan konularda toplumsal yaşamı etkileyen olayların da rolü vardır. Mezhep çatışmalarının etkisi sanat alanında da yankı bulmuş, ressamların ele aldıkları temalara yaklaşımını değiştirmiştir. Dini konuların aksine, natürmort ve portre ressamlığının gelişim gösterdiği bir alan meydana gelmiştir.

“Sanatta dinsel temalar artık tarihe karışıyor ya da Hollanda Barokunun en önemli ressamı Rembrandt tarafından bambaşka bir üslupla gündeme getiriliyordu. Katolik ülkelerdeki o Barok sanatın kendinden geçirici Meryem Ana tasvirleriyle ve aziz senaryolarıyla bu resimlerin artık hiçbir alakası yoktu” (Krausse, 2005, s. 40).

Değişen bakış açısı resimde yeni konuların oluşmasına sebebiyet vermiş, bu anlamda Rembrandt, Frans Hals, Pieter Claesz, Gerrit van Honthorst, Jan Steen, Jan Vermeer gibi ressamlar farklı temalarda eserler üretmişlerdir. Bu eserler genellikle natürmort, portre ve günlük yaşamın yer aldığı konuları ihtiva etmektedir.

“Hollandalı ressamlar aynı zamanda doğadaki nesnelere içten ve neşeli bir varoluş duygusu katarlar. Resimlerini kılı kırk yararcasına yapmışlar, en üstün sanatsal kompozisyon özgürlüğü ile rastlantısal ayrıntılara karşı duydukları ince hassasiyeti birleştirmişlerdir. Konular hem özgürce hem sadakatle ele alınmıştır ve yalnızca bir an var olan şeyleri sevdikleri çok açıktır” (North, 2014, s. 14).

Işığın kullanımı Hollanda resminde de karşılaşılan bir tekniktir. Rembrandt'ın resimlerinde sıklıkla görülen ışığın etkisi bu durumu destekler niteliktedir. Ayrıntılara olan eğilim Rembrandt'ın Miğferli Adam isimli eserinde (bknz. Resim 3) ışığın kullanımıyla ayrı bir boyuta ulaşmaktadır.

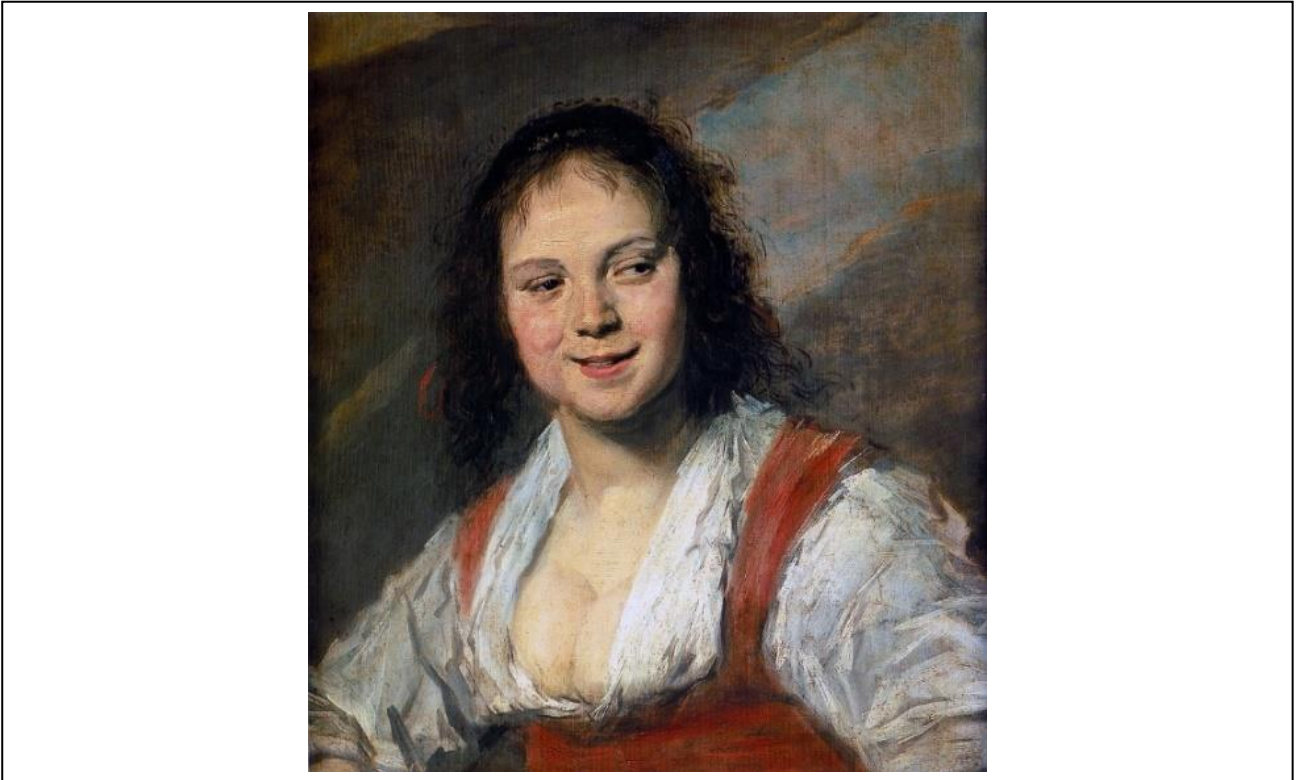
Kaynak: İpşiroğlu ve İpşiroğlu, 2010.

Resim 3. Rembrandt, Miğferli Adam, Dahlen Müzesi, Berlin

“Barok sanatçıları özellikle Hollandalılar şiddetli koyu-açık karşıtlığı olmaksızın da ışığın varlığını duyurmasını biliyorlar. Işığı yansıtan nesnelere karşı duyarlılığın Kuzey sanatında eski bir geleneği vardı. Cam, metal, ipek, kürk, inci vb. şeyler, Van Eyck’tan beri özenle tüm ayrıntıları bir bir belirterek işleniyordu. Bu geleneğin XVII. Yüzyılda da sürdüğünü görüyoruz” (İpşiroğlu, 2010, s. 140).

Rembrandt’ın Miğferli Adam resmine bakıldığında, Barok resmin bir örneği izlenirken, ışığın kullanımındaki etki dikkat çekmektedir. Adamın miğferi üzerine düşürülen ışığın maddenin yapısını da vurgular nitelikte olduğu görülmektedir.

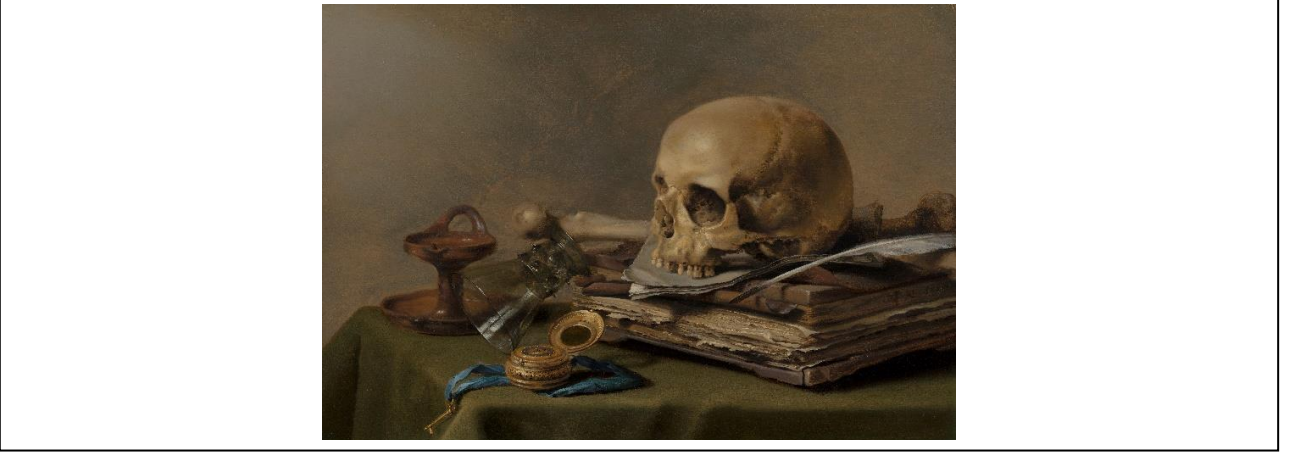
Barok dönem Hollanda resminde portrecilik de yaygın bir şekilde yer bulmaktadır. Frans Hals’ın portreleri bu dönemde önemli yer tutarken grup portreleri de oldukça etkilidir. Frans Hals’ın eserlerinde yapmış olduğu portreler ifadenin yansıtılmasında dikkat çekicidir (bknz. Resim 4).

Kaynak: Öndin, 2018.

Resim 4. Frans Hals, Çingene Kızı, 1628-1630, Ahşap Üzerine Yağlıboya, 58x52 cm. Musee du Louvre, Paris.

Pieter Claesz'in ise bu dönemde natürmort temasında öne çıktığı görülmektedir. Nesnelere zerindeki hakimiyeti göze çarpmaktadır. Ressamın resimlerinde gerçekçi bir yaklaşımı benimsemiş olması ve aynı zamanda kompozisyonda sembolik anlamlar içeren nesnelere kullanması eserlerindeki bir başka özelliktir (bknz. Resim 5).

Kaynak: Wikipedia.org, 2022b.

Resim 5. Pieter Claesz, Vanitas, 1630, Tuval zerine Yağlıboya, 39,5x56 cm. Mauritshuis, Lahey.

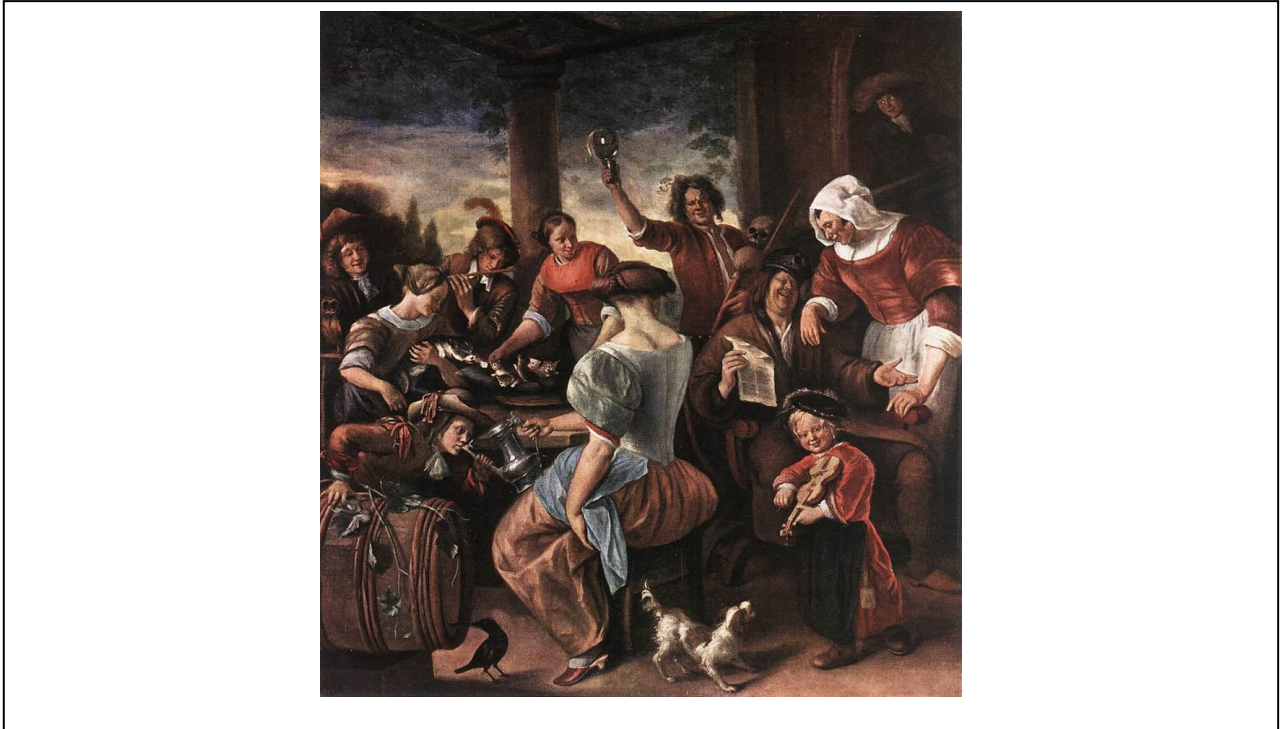
Barok dönem Hollanda resminde resimlerde işlenen bir diğere konu ise gündelik yaşam sahneleri olmuştur. Janr resmi olarak adlandırılan bu resim türü dönem içinde büyük yer bulmuştur. Janr resmi; "günlük hayattan tipik anları gösteren resimlere denir. Belli bir yaşayış durumunu tipik bir biçimde temsil edenlerin günlük hayatlarından bir anı gösteren resim çeşididir. Bu bakımdan, köy, şehir, saray hayatının janr resmi vardır" (Turani, 2019, s. 61).

Gerrit van Honthorst ve Jan Steen janr resminde örnekler veren ressamlardır. Gündelik hayatın yansımaları ressamların eserlerinde bir anın durdurulmuş biçiminde yansımaktadır (bknz. Resim 6-7).

Kaynak: Wikipedia.org, 2022c.

Resim 6. Gerrit van Honthorst, Mutlu Kemancı, 1623, Tuval Üzerine Yağlıboya, 108x889 cm. Rijksmuseum, Amsterdam.

Kaynak: Wikipedia.org, 2022d.

Resim 7. Jan Steen, Mutlu Parti, 1660, Tuval Üzerine Yağlıboya, 150x148 cm. Szepmuvészeti Muzeum, Budapeşte

Janr resmi içerisinde en önemli ressamlardan biri de Jan Vermeer'dir. Sanatçının eserlerinde gündelik yaşamın yansımaları, gündelik hayattan figürlerin işlenmesi dikkat çekici niteliktedir.

B. JAN VERMEER (1632-1675) VE SANATI

Barok dönem Hollandası yaşadığı olaylarla değişikliğe uğramış ve bu durum sanatsal bakımdan da farklı biçimde yankı bulmuştur. Din dışı konuların içinde özellikle janr resminde ön planda yer alan Jan Vermeer, gündelik yaşamın resimlerine aksettığı kompozisyonlar üretmiştir. Resimlerinde mekânı da etkili bir şekilde kullanan ressam, mekândan ışıktan da önemli bir araç olarak faydalanmıştır.

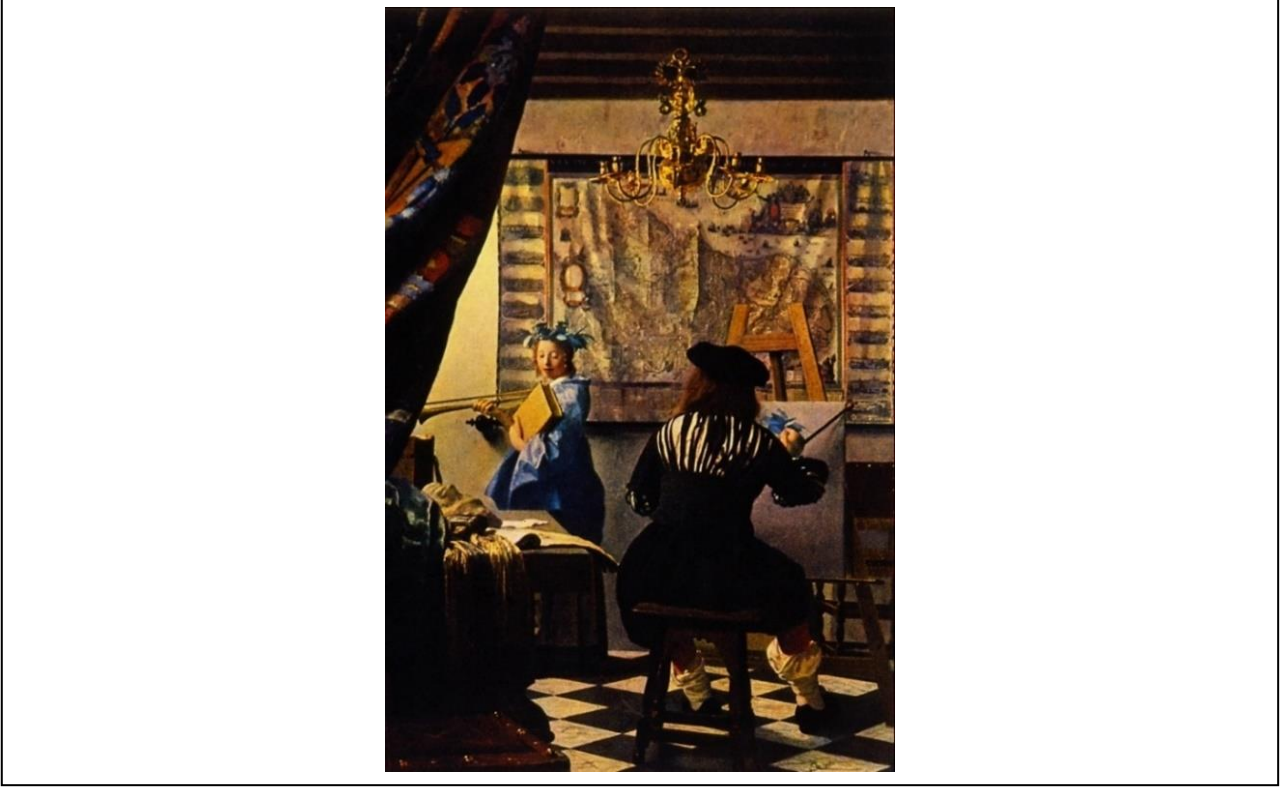
"Bugün bilinen en iyi Hollandalı tarz ressamlarından biri olarak kabul edilse de yaşarken tanınmamış; hatta 19. yüzyılın sonlarına kadar hatırlanmamıştır. Ona ait olduğu kesin olan sadece 35 eser vardır. Anılmaya değer birkaç istisna dışında hep aynı temayı çalışmıştır. Odanın bir köşesi, ancak mekânın, ışığın ve esrarengiz insan ilişkilerinin eşsiz ve mükemmel gözlemlenişleriyle arzuları harekete geçiren bir sahne" (Cumming, 2008, s. 213).

Yapmış olduğu eserlerle janr resminin önemli temsilcilerinden olan Jan Vermeer'in çalışmalarında betimlenen sahnede izleyicinin de var olduğu gizli bir seyir durumu vardır. Söz konusu durum belli bir anın kesiti gibidir ve dönemin yapısını da gözler önüne sermektedir. Bu durum, Barok dönem Hollanda resim sanatında sıklıkla ele alınmıştır.

"Jan Vermeer'in resimleri güçlü ifadelerle yüklü, ayrıntıları özenerek işlenmiş eserlerdir. En sevdiği konular, kent hayatından kesitler, Şark halılarıyla, incilerle, türbanlarla dolu değerli iç mekanlar ve elbette insanlardır. Ancak Vermeer portre ressamı gibi betimlemez insanları. Resimlerinde her şey adeta bir natürmordun parçası gibidir, bütün öğeler kıymetli bir aranjmanın içinde erir. İnsanlar çevrenin demirbaşı gibi görünürler" (Krausse, 2005, s. 41).

1. Sanatçının Atölyesi

Jan Vermeer'in Sanatçının Atölyesi isimli eserine bakıldığında, Barok dönem Hollanda resim sanatında ele alınan unsurların etkili bir örneği ile karşılaşılmaktadır. Eserde kullanılan eşyaların özenle, titizlikle işlendiği, gündelik bir sahnenin yansıtıldığı görülmektedir. Sanatçı eserinde atölyesinde resmini yaparken görünmektedir. Şövalenin başında, modeli karşısında ve diğer unsurlarla atölyesini yansıtmaktadır. Dikey konumlandırılan resim düzlemi, eserdeki duvarda asılı olan harita ve tavandaki yatay geçiş ile dengelenmektedir. Barok resimde anlayışındaki kompozisyon şekli kendini göstermektedir.

Kaynak: Wikipedia.org, 2022e.

Resim 8. Jan Vermeer, *Sanatçının Atölyesi*, 1666, Tuval Üzerine Yağlıboya, 120x100 cm. Kunsthistorisches Museum, Viyana.

“Vermeer, *Sanatçının Atölyesi* adlı eserinde kendi portresini ele almıştır. Hollanda resminde sıkça tercih edilen atölye resimlerinden biri olan eserde, Vermeer sırtını izleyiciye dönmüştür. Bağımsız Hollanda eyaletlerini gösteren bir haritanın asılı olduğu duvarın önünde resim yapan Vermeer’in giysileri bulunduğu odanın dekoru gibi çok şıktır” (Öndin, 2018, s. 246).

Resmin sol tarafına konumlandırılan modelin bir elindeki trompet ve diğer elindeki kitapla başındaki yapraklardan oluşturulmuş taç, ressamın yansıtmak istediği konuya verdiği önemi, titizliği göstermektedir. Sanatçı resminde her ayrıntıyı resmetmiş, yerdeki karo taşlarının renk dağılımı da derinlik sağlamaktadır.

“Poz veren model, Tarih’in esin perisi Clio’dur. Vermeer bu resmiyle sanatçının konularını tarihten seçmesi gerektiğini söylemek istemiştir” (Krausse, 2005, s. 41).

Resimde izlediğimiz resimsel öğelerin konumlandırılışı mekânın doğal görünümünü desteklemektedir. Resmin sol tarafında tablonun dışına taşan perdenin oluşturduğu derinlik arkadan verilen ışıkla daha da artırılmıştır.

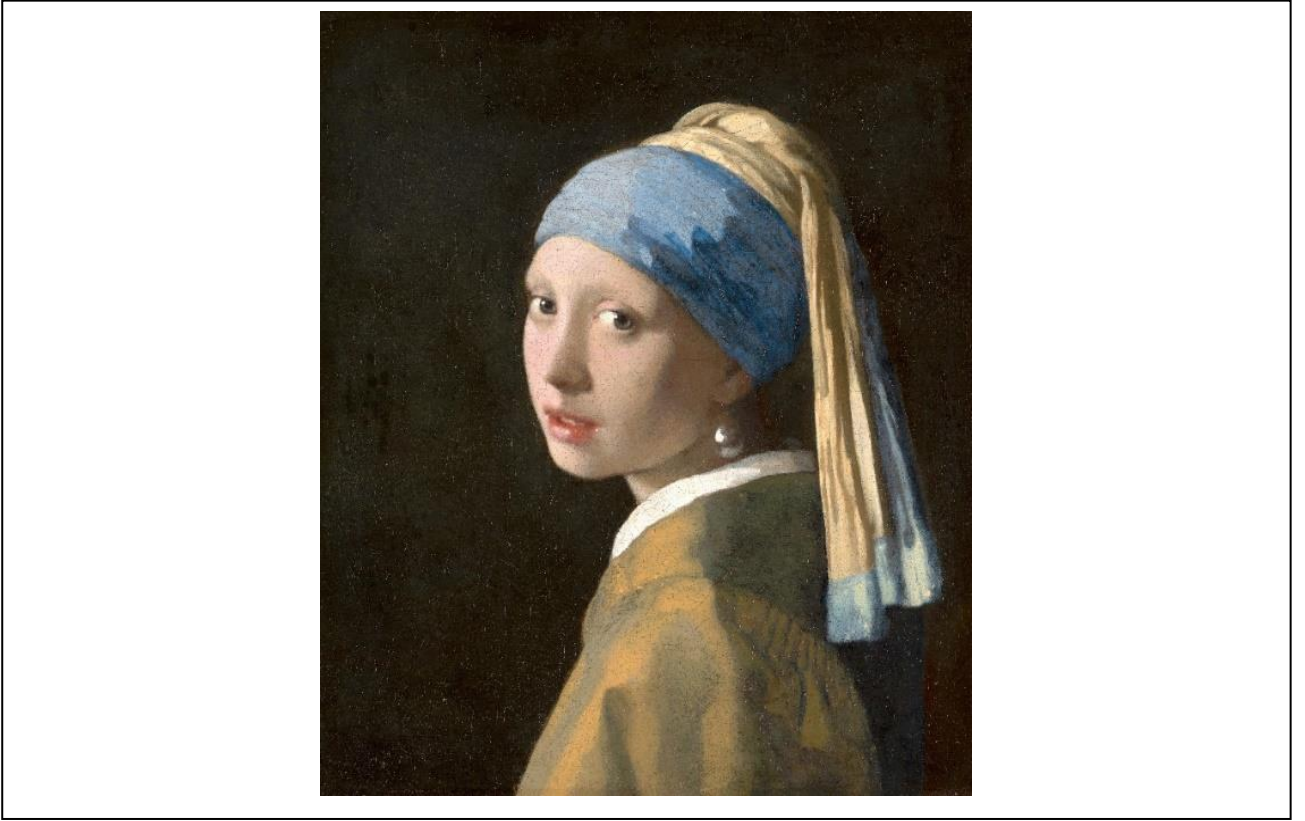
“Ressamın jesti etrafında biraraya getirilmiş kompozisyon, sahnelemenin gösterişi sebebiyle, tüm unsurlarıyla simgesel bir yankı taşır sanki. Aksini söylemek kolay değildir, çünkü Vermeer’in tablosu,

uzun sreden beri işlenen ve bütünüyle baskın olan bir temaya cevap veren bir eserin güçlü ierimlerine sahiptir" (Chastel, 2018, s. 40).

2. İnci Küpeli Kız

Sanatçının bir diğer önemli resmi İnci Küpeli Kız adlı eseridir (bknz. Resim 9). Resim incelendiğinde mekândan bağımsız, arka planın koyu tonla kapatıldığı ve figürün yüzüne vurgu yapıldığı bir görünün mevcuttur. Resimde yine ışığın etkili kullanımı dikkat çekmektedir. Vermeer'in resimlerinde figürlerin izleyiciye doğru baktığı pek çok sahne bulunmaktadır. Bu resimde de figür, alımlayıcının gözlerine bakmaktadır.

"Vermeer'in kadınları genelde bir etkinlik içindedir ki etkinlikleri belirli nesnelere (müzik aletleri, terazi, mektup gibi) belirgin kılınır. Böyle bir anlatıdan yoksun olan İnci Küpeli Kız'da tümüyle karanlık bir arka planın önünde başını hafifçe izleyicinin yönüne çevirmiş genç bir kız yer almıştır" (ndin, 2018, s. 244).

Kaynak: Wikipedia.org, 2022f.

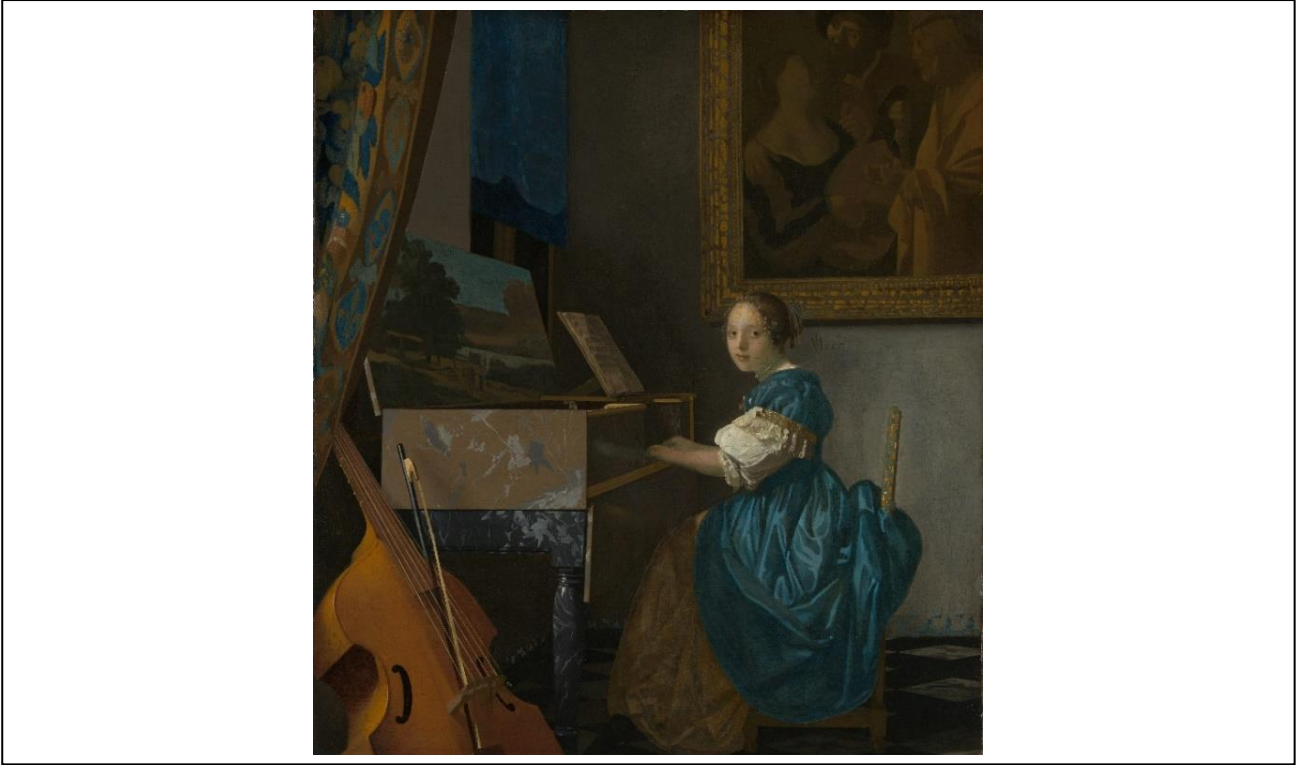
Resim 9. Jan Vermeer, İnci Küpeli Kız, 1665, Tuval zerine Yağlıboya, 46,5x40 cm. Mauritshuis, Lahey.

Figürün solundan düşen ışığın dağılımı yüzü vurgulamanın yanı sıra kıyafetlerin ve kpenin maddesel yapısını da göstermektedir. ışığın kullanımı ve arka zeminin karanlık oluşundaki zıtlık yine portrenin ifadesini vurgulamadaki etkisini ortaya koymaktadır.

“Vermeer’in tekniğinin ve malzemelerinin etkilerini onun sadece 44,5x39 cm. ölçülerindeki İnci Küpeli Kız adlı eserinde görmekteyiz. Vermeer’in çalışma şekli büyük oranda Leonardo’nun her nesnenin yüzeyinin bitişiğindeki nesnenin rengini aldığına dair gözlemlerinden esinlenmiştir. Bu kumaşın sarı olduğunu bilmemize rağmen aslında canlılığını ve ışığın etkilerini artıracak şekilde, çok sayıda renk kullanılarak boyandığı anlamına gelir” (Arnold, 2019, s. 51).

3. Virginal Çalan Kadın

Jan Vermeer’in bir başka eseri olan Virginal Çalan Kadın adlı eseri yine Barok dönem Hollanda resminin özelliklerini yansıtmaktadır. İç mekânın sıklıkla kullanıldığı resimlerde sanatçının portreyi izleyiciye baktırdığı açıyı yinelediği görülmektedir. Resim düzlemine yerleştirilen resimsel elemanların konumları derinlik sağlarken, o dönem bir evde bulunması gereken unsurlar da kompozisyonda yer almaktadır. Tablonun sol üst köşesinden ortayı kesen perdenin ve hemen arakasına yerleştirilen enstrümanla uzaklık-yakınlık etkisi sağlanmış, bu araldanma neticesinde resimde derinlik etkisi artmıştır (bknz. Resim 10).

Kaynak: Wikipedia.org, 2022g.

Resim 10. Jan Vermeer, Virginal Çalan Kadın, 1674, Tuval Üzerine Yağlıboya, 46x51 cm, National Gallerry, Londra.

“Aldatıcı bir yalınlıkta betimlenmiş bu iç mekânda genç bir kız bir virginalin başında oturuyor, solunda bir viyol duruyor, sağındaki duvarda da bir resim asılı. Tuvale egeme olan mekansallık, zaman

ve dünya dışılık duygusu uyandırıyor; zengin ve kusursuz renk kullanımı yavaş yavaş algılanıyor.” (Haydaroğlu, 2004, s. 474).

4. Dantel İşleyen Kız

Ressamın Dantel İşleyen Kız eseri, yine önceki resimlerinde görülen konu ile bütünlük göstermektedir. Resimde genç bir kızın işleme yaptığı görülürken vurgu kızın uğraşmakta olduğu işleme üzerinedir. Eserde Janr resmindeki günlük yaşamın ele alındığı sahnelere örnek bir sahnenin verildiği görülürken, mekânsal açıdan ressamın önceki eserlerinden farklı bir mekân algısı oluşturulmuştur. Resimde figürü resim düzlemine bağlayıp arka plandan ayıran iki unsurdan biri figürün işleme yaptığı masa, diğeri ise figüre düşen ışıktır (bknz. Resim 11).

Kaynak: pivada.com, 2022.

Resim 11. Jan Vermeer, Dantel İşleyen Kız, 1669, Tuval Üzerine Yağlıboya, 23,9x20,5 cm. Musee du Louvre, Paris.

“Dantel İşleyen Kız’da yalın kompozisyonu canlandırmak için Vermeer bazı kontrastlara yer vermiştir; kızın saçı sıkı sıkıya toplanmışken, sol taraftaki lüle gevşek bir şekilde omzuna değmektedir. Elindeki gergin iplerle ön tarafta gelişigüzel duran kırmızı ve beyaz ipler arasında da zıtlık göze çarpmaktadır” (Öndin, 2018, s. 251).

Ressam, mekânsal derinliğe çok fazla girmese de figürün önünde yer alan masa ile derinliği yakalamıştır. Işık kullanımı konusunda yetkin olan Vermeer, bu eserinde de ışığı etkili bir biçimde kullanmıştır. Figürün dış dünyadan soyutlanmış gibi kendi halindeki duruşu, işlemesiyle meşguliyeti, izleyicinin gizliden onu seyrediyormuş izlenimi vermektedir. Figürün sağından üzerine sızan ışığın resim düzleminde yer alan öğeleri vurgulayışı, onları arka plandan ayırmıştır.

“Çalışmalarında ışık neredeyse elle tutulacak kadar somuttur. Vermeer’in gerçekçi resimleri, bütününe nüfus eden, sıklıkla yoğun ve saydam ışığın dahice kullanımıyla şiirsel bir incelik kazanmıştır” (Hollingsworth, 2009, s. 344).

Sonuç

Toplumların yaşam sisteminde meydana gelmiş olan çeşitli olaylar nasıl ki düşünce ortamını değiştirmişse aynı değişim sanatsal düşünce iklimini de değiştirmiş, sanata olan bakış açılarını etkileyerek farklı bakış açılarının oluşmasına sebebiyet vermiştir. On altıncı ve on yedinci yüzyılda yaşanan savaşların, mezhep çatışmalarının etkisiyle farklı boyuta taşınan sanat kavramı, sanat üreticisi olan sanatçıyı da ondan beslenen alımlayıcıyı da etkisi altına almıştır. Barok dönemin etkisinin giderek yaygınlaştığı on yedinci yüzyıl, yaşanan söz konusu olayların etkisiyle değişik konuların da işlemesine yol açmıştır. Toplumların yaşayış sistemlerinde ilgilendikleri, yaptıkları işler, sanat eserlerinde kendinden bir şeyler bulma, kendi statüsünü gösterme gibi farklı durumları doğurmuştur. Denizcilik, çiftçilik, manzara, portre gibi çok değişik biçimde konularda yapılan resimler, insanların talepleri doğrultusunda evlerinde yer almaktadır. Gelişen refah düzeyinin yansıması olarak Barok dönem Hollanda resim sanatında bu gibi unsurların resme dahil olması kaçınılmaz bir sonuç olmuştur. Dini konuların giderek resmin dışına çıktığı Barok dönem Hollanda resim sanatında; portre, natüremort ve gündelik hayatı yansıtan türlerde eserlerin yapıldığı, ressamın çevresiyle, yaşam alanıyla daha çok ilgili olduğu görülmüştür. Özellikle gündelik yaşamdan sahnelerin betimlendiği janr resimlerinde, sıradan bir andan alınan bir kesitin yansıdığı, iç mekân tasvirlerinin ve ayrıntılı detaycılık tutumunun etkili olduğu göze çarpmaktadır.

Barok dönem Hollanda resminde Jan Vermeer eserlerinde gündelik yaşamın etkileri görünmektedir. Ressam söz konusu alanda ne kadar yetkin olduğunu figüre ve onun içinde yer aldığı mekâna yaklaşımıyla gözler önüne sermiştir. Eserlerde yaygın olarak belli bir iç mekânda konumlandırılan figürün tasviri görülmektedir. Sanatçı resimlerinde resim düzleminde konumlandığı resimsel unsurların dağılımıyla derinlik etkileri yaratmıştır. Resmin bir tarafından inen bir perde ya da yerde bulunan karo taşlarının renk dağılımındaki etkilerle sözü edilen derinlik etkisinin elde edildiği görülmektedir. On altıncı yüzyılın sonu on yedinci yüzyılın başından itibaren ele alınan Barok dönem ve Hollanda resim sanatının ele alındığı çalışmada Jan Vermeer’in yaşadığı dönemden yola çıkılarak sanatçının eserleri incelenmiş ve gündelik yaşamın izlerinin eserlerinde yer aldığı janr resminin tipik özelliklerini taşıdığı sonucuna varılmıştır. Sanatçının yapmış olduğu eserlerle janr resminin öncü isimlerinden olduğu kabul edilebilir.

Etik Kurul İzni

Bu alışma için etik kurul izni gerekli değildir.

Kaynakça

- Arnold, D. (2019). *Sanat hakkında kısa bir kitap*. (Çev. G. Atalay). Hayalperest Yayınevi.
- Blumberg, N. (2022, Mayıs 21). Tenebrism. <https://www.britannica.com/art/tenebrism>
- Candil Erdoğan, F. (2015). *Caravaggio sanatın büyük ustaları 3*. Hayalperest Yayınevi.
- Charles, V. (2012). *1000 muhteşem resim*. (Çev. N. Elhüseyni). Yapı Kredi Yayınları.
- Chastel, A. (2018). *Tablodaki tablo*. (Çev. M. Erşen). Doğu Batı Yayınları.
- Cumming, R. (2008). *Görsel rehberler sanat*. (Çev. I. Önel). İnkılâp Kitabevi.
- Haydaroğlu, M. (2004). *500 sanatçı 500 sanat eseri*. Yapı Yayın.
- Hollingsworth, M. (2009). *Dünya sanat tarihi*. (Çev. B. Ergüder & R. Küçükerdoğan). İnkılâp Kitabevi.
- İpşiroğlu, N., & İpşiroğlu, M. (2010). *Oluşum süreci içinde sanatın tarihi*. Hayalbaz Kitap.
- Krausse, A. C. (2005). *Rönesanstan günümüze resim sanatının öyküsü*. (Çev. D. Zaptcioğlu). Literatür Yayın.
- Little, S. (2007). *İzmler sanatı anlamak*. Yem Yayın.
- North, M. (2014). *Hollanda altın çağında sanat ve ticaret*. (Çev. T. Belge). İletişim Yayınları.
- Öndin, N. (2018). *Barok resim ve heykel sanatı*. Hayalperest Yayınevi.
- pivada.com (2022, Mayıs 18). Dantel işleyen kadın. <https://www.pivada.com/johannes-vermeer-dantel-oren-kadin-1669-1670-dolaylari>
- Turani, A. (2019). *Sanat terimleri sözlüğü*. Remzi Kitabevi.
- Wikipedia.org (2022a, Mayıs 19). David and Goliath. [https://en.wikipedia.org/wiki/David_and_Goliath_\(Caravaggio\)#/media/File:David_and_Goliath_by_Caravaggio.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/David_and_Goliath_(Caravaggio)#/media/File:David_and_Goliath_by_Caravaggio.jpg)
- Wikipedia.org (2022b, Mayıs 14). Vanitas. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ef/Pieter_Claesz_002b.jpg
- Wikipedia.org (2022c, Mayıs 14). The Merry Fiddler. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9b/Gerard_van_Honthorst_The_Merry_Fiddler_WGA11662.jpg
- Wikipedia.org (2022d, Mayıs 15). Merry Party. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0b/Jan_Steen_-_A_Merry_Party_-_WGA21749.jpg
- Wikipedia.org (2022e, Mayıs 16). Artist Studio. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5e/Jan_Vermeer_The_Art_of_Painting_Google_Art_Project.jpg
- Wikipedia.org (2022f, Mayıs 17). Girl with a Pearl Earring. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0f/1665_Girl_with_a_Pearl_Earring.jpg
- Wikipedia.org (2022g, Mayıs 18). Lady Seated at a Virginal. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/55/Lady_Seated_at_a_Virginal%2C_Vermeer%2C_The_National_Gallery%2C_London.jpg
- Wölfflin, H. (2020). *Sanat tarihinin temel kavramları*. (Çev. A. Cemal). Hayalperest Yayınları.

